

Шапошніков Є.Г., Шустова Д.В., Литвиненко В.Г.
Автомобільно-дорожній інститут ДВНЗ "ДонНТУ", Горлівка

СУЧАСНІ ПРИНЦИПИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Сьогодні важливо уявити зв'язок між природою та суспільством, який носить взаємний характер. З одного боку, природне середовище, географічні та кліматичні особливості впливають на суспільний розвиток і ці фактори прискорюють та уповільнюють темпи розвитку країн і регіонів, впливають на суспільний розвиток праці. З іншого боку суспільство впливає на природне середовище і при зростанні масштабів господарської діяльності людини збільшують використання природних ресурсів, негативний вплив на природу та призводять до порушення екологічної рівноваги в екосистемі.

На сьогодні ми маємо дві дуже великі і взаємозв'язані між собою проблеми, як у нашому регіоні, так і в Україні взагалі. Це економічний та екологічний стан нашої країни. Вирішення цих проблем окремо не призведе до кардинальних змін, тому слід приділити увагу вирішенню цих проблем у комплексі. Посилювання кризової ситуації, падіння курсу гривні, відсутність виробничої діяльності, відтік іноземних інвестицій, непривабливість ринків, мабуть, окрім ресурсного – такий попередній аналіз економічних змін в ринкових умовах України, що поставило природоохоронну господарську діяльність в негативні умови.

Продовження економічної діяльності без екологічних змін згубне для всіх складових. В першу чергу це торкається самих виробництв і умов перетворень сировини в готові вироби, оскільки на допотопному устаткуванні, за попередніми оцінками експертів, можна буде працювати лише декілька років і при цьому вони будуть екологічно небезпечними з великими витратами природних та енергоресурсів. Подальша доля таких виробництв - знос основних фондів і матеріальної бази, завершення діяльності за відсутності вкладень у відновлення або зміна технологічних умов виробництв. Рішення про збереження виробництв, екологізація яких є першорядними інвестиційними проектами, має під собою обґрунтовані мотиви: екологізація представляється єдино конкурентоздатним процесом змін на виробництві і автоматичним процесом економії на оборотних фондах підприємства.

Існує ще одна причина того, що проекти по екологізації є необхідними для виробництв. Ця причина полягає у формуванні позитивної складової інвестицій, тобто плюсової частини балансу засобів на заплановані перетворення природоохоронної діяльності. Перш за все повинні використовуватися заходи по впровадженню раціональних екологічно-безпечних технологій видобування корисних копалин та компонентів маючих промислове значення.

Яскравим прикладом зловживання економічним принципом природокористування та раціонального природокористування може служити наша

країна. В колишньому СРСР, в умовах планування і централізованої командно - адміністративної системи економіка України десятиріччями формувалась без урахування об'єктивних потреб та інтересів її народу, оцінки екологічних можливостей окремих регіонів. Панував принцип мінімум витрат, максимум прибутку.

Фінансування природоохоронних заходів здійснювалось по залишковому принципу. В результаті склалась одна з екологічно «найбрудніших» економік - перенасичених хімічними, металургійними, гірничорудними виробництвами із застарілими технологіями. В процесі суспільного виробництва щорічно залучалося приблизно 1,5 млрд. тон природних речовин. Такі великі обсяги первинного ресурсовикористання зумовлені екстенсивним характером експлуатації природно ресурсного потенціалу. Обсяг накопичених відходів добувної, енергетичної, металургійної та інших галузей промисловості нині досягає 25 млрд. т. і продовжує щорічно збільшуватись. Виснажуються не відновлювані мінерально-сировинні ресурси, інтенсивно забруднюються ґрунти і водойми, все більшою кількістю шкідливих хімічних речовин насичується повітряний басейн. Надмірне нарощування галузей з високою питомою вагою водоспоживання привело до того, що всі доступні водні ресурси опинилися на межі вичерпання. Інтенсифікація землеробства, збільшення техногенного навантаження на земельні ресурси, безконтрольне застосування засобів хімізації в умовах низької технологічної культури призводить до прискореної деградації ґрунтів, їх родючості. На території України практично не залишилось водонесних підземних горизонтів питного призначення, де б не були виявлені пестициди, нітрати та ін.

В теперішній час ведучим принципом природокористування стає еколого-економічний принцип, який передбачає отримання максимального прибутку при мінімальних витратах і мінімальних порушеннях природного середовища.

У системі заходів для стимулювання природоохоронної й енергозберігаючої діяльності важливе значення мають розробка і цілеспрямоване використання економічного механізму природокористування впливу на виробництво, що повинний створити умови для підвищення безпосередньої матеріальної зацікавленості трудових колективів підприємств у забезпеченні раціонального використання, охорони і відтворення природних ресурсів. В основі цього механізму повинні покладені економічні методи управління, при використанні яких здійснюється вплив на колективи трудящих, на окремих працівників, а через них на хід виробництва. За допомогою таких змін навколишньої їх економічної ситуації і матеріальної зацікавленості дозволить зосередити зусилля працівників на досягненні поставлених цілей по забезпеченню раціонального природокористування. Економічні методи містять у собі планування, господарський розрахунок і економічне стимулювання. Ці методи впливають на хід виробництва через використання економічних важелів таких як ціноутворення, фінансування, кредитування, матеріальні санкції і заохочення, довгострокові економічні нормативи та ін.